

NATALIA MALIK

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie

Formy wsparcia społecznego udzielanego dzieciom z wadą słuchu przez słyszących i głuchych rodziców

Forms of social support provided to hearing impaired children by hearing and deaf parents

The article deals with the problems of parents who participate in social support for a hearing impaired child. Theoretical analysis covered issues such as: the role of hearing and deaf parents, parents' attitudes, acceptance of deafness and communication of the child with hearing impairment and the type of support provided by parents. It was emphasized that the process of social support for a child with a hearing impairment mainly starts in a family home. Conclusions and practical tips resulting from the literature analysis of the subject can contribute to the enrichment of parents' knowledge and can be used in the practice of special education.

Keywords: hearing parents, deaf parents, social support, a hearing impaired child

Wprowadzenie

Wsparcie społeczne stanowi przedmiot badań teoretyków i praktyków pedagogiki, psychologii oraz socjologii. Wymieniając pedagogikę, trzeba zaznaczyć, że szczególnie pedagogika specjalna zainteresowana jest badaniami dotyczącymi wsparcia społecznego osób z niepełnosprawnością. Działania podejmowane w kierunku zmniejszania dystansu społecznego między osobami bez niepełnosprawności i z niepełnosprawnością oraz walki z stereotypami są współcześnie bardzo istotne. Chociaż edukacja osób z niepełnosprawnością skierowana jest na integrację społeczną, to jednak pomijany jest fakt wsparcia społecznego osób z wadą słuchu. S. Kawula ujmuje wsparcie społeczne jako udzielanie pomocy jednostce w sytuacjach trudnych oraz stresowych, jak również jako rodzaj wymiany informacji emocjonalnej lub instrumentalnej, czyli podjęcia interakcji, która może mieć wymiar jednostronny lub dwustronny¹. W układzie wymiany

¹ S. Kawula, *Wsparcie społeczne – kluczowy wymiar pedagogiki społecznej*, „Pedagogika Opiekuńczo-Wychowawcza” 1996, nr 1, s. 6.

wyodrębnia się „dawcę” i „biorcę” wsparcia. Jednakże, aby wymiana miała wymiar skuteczny, musi być zgodna z rodzajem udzielanego wsparcia i potrzebami osoby potrzebującej². Według Kmieciak-Baran wsparcie społeczne należy rozpatrywać w czterech kategoriach:

- emocjonalnej: dawanie osobie do zrozumienia, że zawsze może liczyć na inną osobę, że w każdej chwili zostanie udzielona potrzebna pomoc. Wymiar emocjonalny przede wszystkim charakteryzuje się komunikatami wzmocniającymi poczucie przynależności do grupy;
- wartościującej: dawanie komunikatów, które wskazują na wartość drugiego człowieka oraz jego możliwości, które są istotne dla prawidłowego funkcjonowania danej grupy społecznej;
- instrumentalnej – dostarczanie konkretnej pomocy i usług;
- informacyjnej – polega na udzielaniu rad oraz przekazywaniu ważnych informacji³.

Pojęcie „wsparcie społeczne” ściśle wiąże się z rehabilitacją osób z niepełnosprawnością. Stanowi podstawowy element kompleksowej rehabilitacji osób z niepełnosprawnością, bez której nie możemy mówić o podejściu holistycznym. Zdaniem E. Rutkowskiej „skuteczność rehabilitacji kompleksowej zależy więc od płynnej wymiany informacji między podmiotem działań i poszczególnymi członkami szeroko rozumianych zespołów rehabilitacyjnych, w składzie których należy wymienić [...] wszystkich, którzy kształtują relacje społeczne [...]”⁴. Zespół rehabilitacyjny to sieć wsparcia społecznego, która daje jednostce informacje zwrotne na temat jej własnej osoby, które ułatwić jej mogą rozwój społeczny⁵. Jednymi z najważniejszych osób tworzących sieć wsparcia dla osoby z niepełnosprawnością jest rodzina i specjaliści. Faktem jest, że mówiąc o kompleksowej rehabilitacji nie można pominąć instytucji rządowych oraz placówek medycznych, gdyż wchodziły w skład podmiotów biorących udział we wsparciu społecznym (rys. 1).

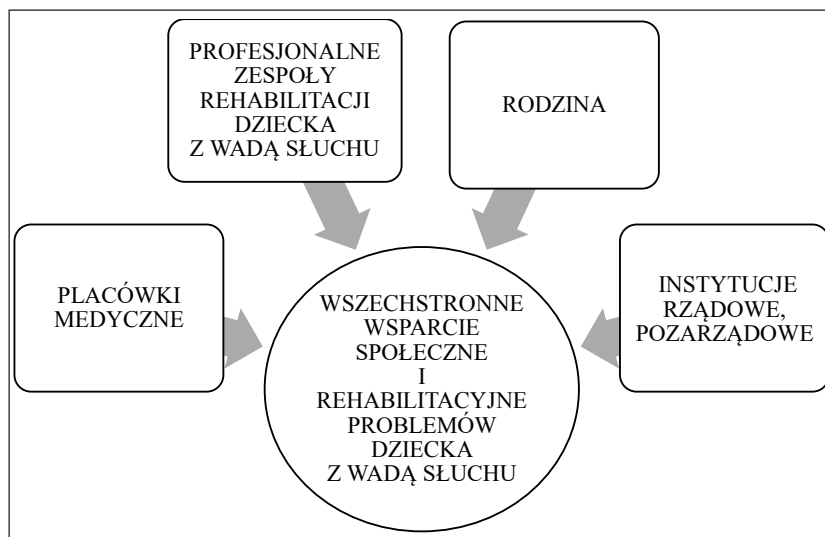
Zdaniem Sakowicz-Boboryko (2009) rodzinom dzieci z niepełnosprawnością „świadomość obecności osób otwartych na ich potrzeby, problemy, gotowych do udzielania im pomocy przywraca wiarę w sens życia, wzmocnia odporność psychiczną [...] motywuje do działania na rzecz poprawy jakości życia ich nie-

² M. Bogasiewicz, *Poczucie alienacji a wsparcie społeczne u nieletnich*, „Studia Psychologica” 2010, nr 10, s. 134, za: H. Sęk, R. Cieślak, *Wsparcie społeczne, stres i zdrowie*, Warszawa 2011.

³ K. Bieńkowska, M. Zaborniak-Sobczak, *Wsparcie społeczne i jego związek z kształtowaniem się postaw rodzicielskich wobec dzieci z wadą słuchu*, „Niepełnosprawność” 2014, nr 13, s. 140, za: K. Kmieciak-Baran, *Skala wsparcia społecznego. Teoria i właściwości psychometryczne*, „Przegląd Psychologiczny” 1995, nr 1/2, t. 38, s. 201–214.

⁴ E. Rutkowska, *Wsparcie jako element rehabilitacji kompleksowej osób z niepełnosprawnością*, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2012, nr 3, s. 41.

⁵ A. Szczęsna, *Elementy wsparcia społecznego nauczycieli w środowisku profesjonalnym*, [w:] *Wsparcie społeczne w rehabilitacji i resocjalizacji*, red. Z. Palak, Z. Bartkiewicz, Lublin 2004, s. 145.

Rys. 1. Kompleksowość wsparcia społecznego i rehabilitacyjnego dziecka z wadą słuchu

Źródło: opracowanie własne na podstawie E. Rutkowska, *Wsparcie jako element rehabilitacji kompleksowej osób z niepełnosprawnością*, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2012, nr 3, s. 40

pełnosprawnego dziecka oraz całej rodziny”⁶. Dlatego w przypadku rodzin dzieci z wadą słuchu wsparcie medyczne, psychologiczne jest niezmiernie ważne, gdyż po otrzymaniu informacji o niepełnosprawności dziecka rodzice przechodzą przez okres: szoku, kryzysu emocjonalnego, pozornego przystosowania i konstruktywnego przystosowania się do sytuacji⁷. W tym czasie potrzebują wsparcia społecznego osób otwartych na ich problem, a pierwszymi podmiotami takiej pomocy są lekarze, gdyż to u nich szukają informacji na temat wady słuchu dziecka, rehabilitacji oraz możliwości wszczęcia implantu ślimakowego lub zastosowania aparatów słuchowych. Decyzja rodziców o wprowadzeniu elektronicznej protezy ucha wewnętrznego jest najczęściej podejmowana z czterech przyczyn:

- swobodna komunikacja z dzieckiem za pomocą języka fonicznego;
- uczestnictwo dziecka w środowisku osób słyszących (komunikacja z osobami słyszącymi);
- edukacja w szkole ogólnodostępnej⁸;
- poprawa jakości życia dziecka.

⁶ A. Sakowicz-Boboryko, *Społeczna sieć wsparcia rodzin z dziećmi z wadą słuchu*, [w:] *Dziecko w zmieniającej się przestrzeni życia. Obrazy dzieciństwa*, red. J. Izdebska, J. Szymanowska, Białystok 2009, s. 404.

⁷ B. Szczepankowski, *Niesłyszący – głusi – głuchoniemi. Wyrównywanie szans*, Warszawa 1999, s. 183–185.

⁸ J. Kotowicz, *Głuche dziecko z implantem ślimakowym. Propozycja dwujęzyczności migowo-fonicznej w środowisku rodzinnym i szkolnym*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych” 2017, t. LXX, s. 117.

Niestety przykrym faktem jest, że rodzice potrzebujący wsparcia społecznego zapominają, że sami stanowią podmiot dający emocjonalne, wartościujące, instrumentalne i informacyjne wsparcie dziecku. Wystąpienie głuchoty w rodzinie jest nie tylko sytuacją trudną dla rodziców, ale również dla dziecka. Rodzice tworzą pierwszy krąg wsparcia, który pozwala osobie z wadą słuchu przezwyciężyć trudności wynikające z niepełnosprawności⁹. Celem niniejszego artykułu jest ukazanie istoty wsparcia ze strony rodziców słyszących oraz głuchych dziecka z wadą słuchu.

Rodzice słyszący w procesie wsparcia społecznego dziecka z wadą słuchu

Rodzice słyszący nie są przygotowani do wychowania dziecka z wadą słuchu, gdyż jak każdy rodzic pragną, aby ich dziecko było zdrowe. Potwierdzona diagnoza głuchoty dziecka uruchamia proces żałoby po utracie dziecka słyszącego¹⁰, co z kolei wpływa negatywnie na rozwój psychiczny dziecka z wadą słuchu w wieku niemowlęcym. W tym okresie niemowlę otrzymuje aparat słuchowy i rozpoczyna rehabilitację słuchu i mowy¹¹. Jak pisze B. Szczepankowski „wczesne zastosowanie aparatów słuchowych pozwala dziecku na szybszą adaptację do nich [...]. Nie należy jednak liczyć na to, że zastosowanie aparatów rozwiąże do końca problemy komunikacyjne”¹². Co więcej, w pierwszych miesiącach życia dziecka rodzice dla podtrzymania relacji stosują komunikację niewerbalną, ale w miarę dorastania ich dziecka z wadą słuchu poziom i zasób tejże komunikacji nie wystarczą¹³. Dziecko z wadą słuchu potrzebuje dłuższych dialogów z rodzicami – komunikacji dostosowanej do jego potrzeb i wieku. Dlatego coraz częściej rodzice decydują się na wszczęcie implantu ślimakowego swojemu dziecku, dostarczając mu konkretnej pomocy (wsparcie instrumentalne), jednakże jak zauważa Kotowicz (2017) „wymagający wsparcia proces nabywania mowy może również wpływać na komunikację GD¹⁴ z implantem ślimakowym ze słyszącymi rodzicami, którzy dodatkowo są obciążani zaangażowaniem w rehabilitację”¹⁵. Rodzice w pełni zaangażowani w rehabilitację dziecka są przekonani, że będzie ono słyszeć, tak jak jego rówieśnicy słyszący, dlatego więcej czasu poświęcają na bycie „specjalistą”, „rehabilitantem” niż na bycie po prostu rodzicem. Dziecko z wadą słuchu otrzymuje wsparcie instrumentalne od rodziców, ale bardziej w procesie wsparcia społecznego potrzebuje wsparcia emocjonalnego i wartościującego:

⁹ K. Król-Zielińska, *Rodzina w procesie wsparcia społecznego i zawodowego osoby niepełnosprawnej*, „Labor et Educatio” 2014, nr 2, s. 80.

¹⁰ B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 183.

¹¹ K. Bienkowska, M. Zaborniak-Sobczak, *Wsparcie społeczne...*, s. 143.

¹² B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 189.

¹³ Tamże.

¹⁴ GD – głuche dzieci – termin używany do określenia osób z zaburzeniami słuchu.

¹⁵ J. Kotowicz, *Głuche dziecko...*, s. 117.

- wsparcie emocjonalne – rodzice zabiegają o bliską więź z dzieckiem głuchym, starają się zrozumieć odczucia dziecka, zapewniają go o trosce i miłości oraz budują u dziecka z wadą słuchu poczucie przynależności, dawanie kontaktów werbalnych i niewerbalnych. Rodzice w pełni pokazują, że akceptują dziecko;
- wsparcie wartościujące – rodzice dają dziecku z wadą słuchu komunikaty, że jest dla nich wartościowe, ważne.

Na wsparcie emocjonalne i wartościujące udzielane dziecku z wadą słuchu przez rodziców istotny wpływ ma komunikacja, która odgrywa pierwszoplanową rolę w prawidłowym kształtowaniu się sfery emocjonalnej u dziecka z wadą słuchu¹⁶.

Akceptując dziecko z wadą słuchu, rodzice uznają również jego formę komunikacji. Jednakże rzeczywistość jest taka, że rodzice czują się tak, jakby w ich otoczeniu przebywał „cudzoziemiec” wymagający od nich nauczania się jego języka¹⁷. Wszczepienie implantu ślimakowego dziecku z wadą słuchu nie daje gwarancji rodzicom, że nabędzie ono taki poziom komunikacji jak dziecko słyszące. Faktem jest również, że wszczepienie implantu ślimakowego dziecku z wadą słuchu nie wyklucza używania przez niego języka migowego. Na ten aspekt zwróciła uwagę J. Kotowicz pisząc, że „język wizualno-przestrzenny stanowić może ważny element w procesie budowania tożsamości osoby głuchej [...] w dorosłości osoba głucha będzie mogła swobodnie funkcjonować zarówno w środowisku osób słyszących, jak i głuchych”¹⁸. Elementem udzielania skutecznego wsparcia społecznego przez rodziców dzieci z wadą słuchu jest interakcja, która wyrażana jest przy użyciu języka. Powinna mieć charakter dwustronny, wzajemnej wymiany informacji i potrzeb. Rodzice słyszący chcą, żeby to dziecko z wadą słuchu dostosowało się do ich sposobu komunikacji i funkcjonowania w środowisku osób słyszących. Dlatego odrzucają dwujęzyczność migowo-foniczną, obawiając się, że zahamuje rozwój języka fonicznego dziecka z wadą słuchu¹⁹. Według współczesnych badań L. Spencer, B. Tomblina i B. Gantza²⁰ osoby z wadą słuchu, które korzystają z implantu ślimakowego oraz z komunikacji manualnej, jak również z języka migowego czują się dobrze zarówno w środowisku osób słyszących, jak i głuchych. Osoby takie mają rozwiniętą tożsamość dwukulturową²¹. Wsparcie komunikacyjne dzieci z wadą słuchu powinno być priorytetem dla rodziców, gdyż dzięki komunikacji werbalnej i pozawerbalnej ich dzieci rozwiną kompetencje

¹⁶ P. Tomaszewski, *Więzi emocjonalne dzieci głuchych z rodzicami z słyszącymi i niesłyszającymi*, „Forum Psychologiczne” 1998, t. III, nr 1, s. 85.

¹⁷ B. Trębicka-Postrzygacz, *Dziecko niesłyszące w rodzinie*, „Audiofonologia” 1999, t. XIV, s. 97.

¹⁸ J. Kotowicz, *Głuche dziecko...*, s. 117.

¹⁹ Tamże, s. 118.

²⁰ Tamże.

²¹ L. Spencer, B. Toblin, B. Gantz, *Growing up with a cochlear implant: education, vocation, and affiliation*, „Journal of Deaf Studies and Deaf Education” 2012, t. 17, nr 4, s. 495.

potrzebne do funkcjonowania w społeczności słyszących i głuchych osób. Dlatego korzystną sytuacją dla rodziców dzieci z wadą słuchu byłoby opanowanie polskiego języka migowego (PJM) i używanie go spontanicznie w komunikacji z dzieckiem na przemian z polskim językiem fonicznym. Jednakże takie rozwiązanie ma sens tylko pod warunkiem, że w proces wsparcia społecznego i rehabilitacyjnego dziecka z wadą słuchu zostanie włączona osoba głucha, która posiada wysokie kompetencje z języka migowego²². Jak pisze A. Jakoniuk-Diallo „komunikowanie się z małymi dziećmi językiem migowym zdaje się więc stanowić dobrą bazę dla rozwijania ich kompetencji komunikacyjnej, a wtórnej językowej w każdym języku fonicznym”²³.

Wybór komunikacji i rehabilitacji rodziców dziecka z wadą słuchu w procesie wsparcia społecznego rzutuje na jego losy edukacyjne i zawodowe. Współcześnie rodzice wybierają przeważnie dla dziecka z wadą słuchu szkołę ogólnodostępną lub integracyjną. Rodzice niejednokrotnie obawiają się, jak ich dziecko poradzi sobie w funkcjonowaniu z rówieśnikami słyszącymi oraz czy sprosta oczekiwaniom nauczycieli wynikającym z realizacji programu nauczania. Dla dziecka z wadą słuchu pójście do szkoły ogólnodostępnej czy integracyjnej jest sytuacją trudną i stresującą. Brak komunikacji na poziomie rówieśników słyszących, brak rozumienia pojęć abstrakcyjnych oraz trudności wynikające z odbioru mowy z odległości 1 metra mogą wpłynąć na poczucie osamotnienia i zachwiania poczucia wartości dziecka z wadą słuchu. Dlatego na etapie edukacji wsparcie wartościujące rodziców jest istotne w prawidłowym funkcjonowaniu szkolnym dziecka z wadą słuchu. Jednakże rodzice patrzą na trudności szkolne dziecka z wadą słuchu w aspekcie nabywania, jak pisze J. Kobosko „języka i słuchowo-językowego komunikowania się z drugą osobą. Z perspektywy psychologicznej, jak się okazuje, jest to sprawa zdecydowanie bardziej złożona (pozostaje m.in. w związku z jakością relacji rodzinnych, w tym relacji rodziców z dzieckiem głuchym)”²⁴. Na udział rodziców w życiu szkolnym dziecka z wadą słuchu zwróciła uwagę I. Jagoszewska pisząc, że „proces adaptacji dziecka z wadą słuchu do warunków szkolnych jest sprawdzianem postaw rodzicielskich i stylów wychowania”²⁵. Wielorakie badania postaw rodziców wobec dziecka z niepełnosprawnością dowodzą, że często są to postawy nadmiernie ochraniające dziecko lub odrzucające²⁶. W przypadku rodziców słyszących najczęstszym błędem jest wyręczanie dziecka w zadaniach domowych oraz izolowanie od rówieśników z wadą słuchu. Dlatego rodzice powinni wspierać dziecko w pełnieniu roli ucznia angażując się w pomoc przy odrabianiu zadań

²² A. Jakoniuk-Diallo, *Kontrowersje wokół dwujęzycznej edukacji dzieci z wadą słuchu*, [w:] *Dziecko z wadą słuchu u progu szkoły*, red. A. Jakoniuk-Diallo, Poznań 2017, s. 149.

²³ Tamże, s. 148.

²⁴ J. Kobosko, *Psychologiczne implikacje głuchoty dziecka w rodzinie i środowisku szkolnym*, „Edukacja głuchych”, 2014, materiały konferencyjne, s. 50.

²⁵ I. Jagoszewska, *Rola rodziców w rozwoju dziecka niesłyszącego*, „Wychowanie w Rodzinie” 2011, nr 4, s. 57.

²⁶ K. Król-Zielińska, *Rodzina w procesie...*, s. 82.

domowych, zapewniając odpowiednie warunki domowe do nauki szkolnej oraz wspierać go w kontaktach z rówieśnikami słyszącymi w klasie²⁷, jak również pozwolić na udział w relacjach z rówieśnikami z wadą słuchu.

Warto zaznaczyć, że udział rodziców w procesie wsparcia społecznego dziecka z wadą słuchu może mieć dwojakie znaczenie:

- pobudzać i uruchamiać proces indywidualizacji;
- obniżać wartość dziecka z wadą słuchu oraz wzbudzać u niego poczucie wyizolowania, odrzucenia i wykorzenia²⁸.

Hamowanie zamiast rozwijania komunikacji dziecka z wadą słuchu może negatywnie wpłynąć na jego proces zdobycia odpowiednich kompetencji społecznych, zawodowych i językowych. Jak pisze Z. Teper-Solarz „życie na marginesie własnej rodziny jest źródłem całej gamy problemów, z którymi głusi borykają się, gdy dorosną, między innymi w ramach budowania relacji ze wszystkimi słyszącymi, z którymi «zmagają się» w swym codziennym życiu”²⁹.

Właściwie udzielane wsparcie przez rodziców słyszących, aby przyczyniło się do prawidłowej interakcji z dzieckiem z wadą słuchu, powinno być realizowane zgodnie z zasadą rozpoznania potrzeb dziecka z wadą słuchu i określenia jego dóbr komunikacyjnych, wiedzą na temat potrzeb, problemów oraz cechowościowych i potencjału biopsychicznego³⁰.

Rodzice głusi w procesie wsparcia społecznego dziecka z wadą słuchu

W Polsce ok. 10% populacji dzieci z wadą słuchu to te, które mają rodziców głuchych³¹. Udzielanie wsparcia emocjonalnego dziecku z wadą słuchu przychodzi im łatwiej niż rodzicom słyszącym. Wynika to z faktu, że używanie języka migowego przez dziecko z wadą słuchu jest czymś naturalnym dla rodziców głuchych, co więcej dziecko w takiej rodzinie jest w pełni akceptowane, jak piszą M. Czajkowska-Kisil i A. Klimczewska „na co dzień nie zdajemy sobie sprawy z tego, w jak komfortowej sytuacji jest dziecko głuchych rodziców, które rodzi się w świecie pełnym akceptacji i natychmiast jest włączane do społeczności niesłyszących”³². Faktem jest, że rodzicom głuchym trudno jest przybliżyć świat osób słyszących i język mówiony, gdyż sami często funkcjonują wśród społeczności

²⁷ I. Jagoszewska, *Rola rodziców...*, s. 57.

²⁸ K. Król-Zielińska, *Rodzina w procesie...*, s. 82.

²⁹ Z. Teper-Solarz, *Głusi – na marginesie „Świata słyszących”*, „Uniwersyteckie Czasopismo Socjologiczne” 2016, nr 14, s. 43.

³⁰ A. Zamkowska, *Wsparcie społeczne jako droga do zmniejszenia dystansu społecznego pomiędzy osobami niepełnosprawnymi i pełnosprawnymi*, [w:] *Dystans społeczny wobec osób z niepełnosprawnością jako problem pedagogiki specjalnej*, red. M. Parchomiuk i B. Szabała, Lublin 2012, s. 252.

³¹ B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 195.

³² M. Czajkowska-Kisil, A. Klimczewska, *Rola języka migowego w kształtowaniu tożsamości Głuchych w Polsce*, [w:] *Tożsamość społeczno-kulturowa Głuchych*, red. E. Woźnicka, Łódź 2007, s. 75.

osób głuchych, a język foniczny opanowali w niedostatecznej mierze³³. W badaniach P. Tomaszewskiego dotyczących więzi emocjonalnych dzieci głuchych z rodzicami słyszącymi i niesłyszącymi warto zwrócić uwagę na wnioski z badań. Badacz na podstawie uzyskanych wyników stwierdził, że więcej pozytywnych emocji do rodziców przejawiają synowie głusi rodziców głuchych niż synowie głusi rodziców słyszących³⁴. Istotnym czynnikiem wpływającym na taki stan rzeczy jest to, jak zauważył Tomaszewski, że „zarazem przy komunikacji pozawerbalnej zdecydowanie wyższa kompetencja komunikacyjna rodziców głuchych skutkuje lepszym rozwojem ich więzi emocjonalnych z ich głuchym potomstwem”³⁵. Więż emocjonalna dziecka z wadą słuchu z rodzicem głuchym daje mu poczucie bezpieczeństwa i przynależności, a komunikacja z rodzicami głuchymi za pomocą języka migowego pomaga w zdobywaniu wiedzy o świecie³⁶. Choć najczęściej nie pojawiają się problemy komunikacyjne, to jednak część rodziców głuchych decyduje się na wszczęcie implantu ślimakowego dzieciom z wadą słuchu. Głusi rodzice podejmują taką decyzję z powodu:

- poprawy jakości życia dziecka z wadą słuchu;
- przygotowania dzieci do radzenia sobie z trudnościami;
- lepszego funkcjonowania w świecie osób słyszących;
- uniknięcia rozłąki (wyjazd dziecka z wadą słuchu do szkoły z internatem);
- możliwości podjęcia nauki w szkole ogólnodostępnej lub integracyjnej³⁷.

Dla głuchych rodziców sukces edukacyjny nie jest tak istotny, jak w przypadku rodziców słyszących. Rodzice głusi swoją postawą pokazują dziecku z wadą słuchu, że głuchota nie przeszkadza w założeniu rodziny oraz w zaakceptowaniu siebie.

Jednakże warto zwrócić uwagę, że osoby z wadą słuchu są bardzo zróżnicowane. Znajdują się wśród osób z wadą słuchu tacy, którzy w pełni się identyfikują z mniejszością kulturową i językową³⁸, jak pisze P. Albińska „przynależność do tej grupy połączonej wspólnotą kultury i języka przybiera nawet postać swoistego etnocentryzmu objawiającego się w eksponowanym przez głuchych kulturowo podziale na swoich i obcych”³⁹. Może negatywnie wpłynąć na proces adaptacji dziecka z wadą słuchu w środowisku osób słyszących. Co więcej, rodzice głusi mogą się sprzeciwiać wszczęciu implantu dziecku z wadą słuchu motywując swoją decyzję silną przynależnością do kultury i języka głuchych. W ich mniema-

³³ B. Szczepankowski, *Niesłyszący...*, s. 196.

³⁴ P. Tomaszewski, *Więzi emocjonalne...*, s. 84.

³⁵ Tamże, s. 86.

³⁶ J. Kotowicz, *Głuche dziecko...*, s. 120.

³⁷ Tamże, s. 119–120.

³⁸ U. Bartnikowska, *Głuchota – mniejszość językowa, kulturowa, pogranicze... czyli społeczny kontekst badania zjawisk związanych z uszkodzeniem słuchu*, „Niepełnosprawność” 2010, nr 4, s. 28.

³⁹ P. Albińska, *Problemy życia społecznego i zawodowego osób niedosłyszących i głuchych*, [w:] *Tożsamość społeczno-kulturowa...*, s. 172.

niu jest to słuszna decyzja mająca na celu chronić dzieci z wadą słuchu od „obcych” (słyszających osób). Jednakże w zaistniałej sytuacji nie można mówić o pełnym wspieraniu dziecka z wadą słuchu przez rodziców głuchych.

Podsumowanie

Rodzice słyszący i głusi odgrywają kluczową rolę w procesie wsparcia dziecka z wadą słuchu. Przede wszystkim to od nich zależy, jak dziecko poradzi sobie w budowaniu własnej tożsamości oraz funkcjonowaniu w świecie osób słyszających i głuchych. Rodzicom słyszącym trudniej przychodzi akceptacja głuchoty i komunikacji dziecka z wadą słuchu. Problemem dla nich nie są aspekty medyczne, ale bariery mentalne. Rodzice powinni być podmiotem działań udzielającym emocjonalnego, wartościującego, instrumentalnego i informacyjnego wsparcia. Diagnozować potrzeby i możliwości własnego dziecka oraz wspierać, a nie wymagać podporządkowania własnemu językowi i kulturze. Rodzice słyszący i głusi powinni „być dla dziecka” w procesie wsparcia społecznego. Chociaż sami potrzebują wsparcia, to jednak od podjętych przez nich decyzji w dzieciństwie potomka z wadą słuchu zależeć będzie jego przyszłość – edukacyjna, zawodowa i rodzinna.

Bibliografia

- Albińska P., *Problemy życia społecznego i zawodowego osób niedosłyszających i głuchych*, [w:] *Tożsamość społeczno-kulturowa Głuchych*, red. E. Woźnicka, Łódź 2007, s. 169–189.
- Bartnikowska U., *Głuchota – mniejszość językowa, kulturowa, pogranicze... czyli społeczny kontekst badania zjawisk związanych z uszkodzeniem słuchu*, „Niepełnosprawność” 2010, nr 4, s. 27–41.
- Bieńkowska K., Zaborniak-Sobczak M., *Wsparcie społeczne i jego związek z kształtowaniem się postaw rodzicielskich wobec dzieci z wadą słuchu*, „Niepełnosprawność” 2014, nr 13, s. 139–152.
- Bogasiewicz M., *Poczucie alienacji a wsparcie społeczne u nieletnich*, „Studia Psychologica” 2010, nr 10, s. 125–152.
- Czajkowska-Kisil M., Klimczewska A., *Rola języka migowego w kształtowaniu tożsamości Głuchych w Polsce*, [w:] *Tożsamość społeczno-kulturowa Głuchych*, red. E. Woźnicka, Łódź 2007, s. 71–78.
- Jagoszewska I., *Rola rodziców w rozwoju dziecka niesłyszającego*, „Wychowanie w Rodzinie” 2011, nr 4, s. 49–62.
- Jakoniuk-Diallo A., *Kontrowersje wokół dwujęzycznej edukacji dzieci z wadą słuchu*, [w:] *Dziecko z wadą słuchu u progu szkoły*, red. A. Jakoniuk-Diallo, Poznań 2017, s. 147–158.
- Kawula S., *Wsparcie społeczne – kluczowy wymiar pedagogiki społecznej*, „Pedagogika Opiekuńczo-Wychowawcza” 1996, nr 1.
- Kmieciak-Baran K., *Skala wsparcia społecznego. Teoria i właściwości psychomotoryczne*, „Przegląd Psychologiczny” 1995, t. 38, nr ½, s. 201–214.

- Kobosko J., *Psychologiczne implikacje głuchoty dziecka w rodzinie i środowisku szkolnym*, „Edukacja głuchych” 2014, s. 41–63.
- Kotowicz J., *Głuche dziecko z implantem ślimakowym. Propozycja dwujęzyczności migowo-fonicznej w środowisku rodzinnym i szkolnym*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych” 2017, t. LXX, s. 114–126.
- Król-Zielińska K., *Rodzina w procesie wsparcia społecznego i zawodowego osoby niepełnosprawnej*, „Labor et Educatio” 2014, nr 2, s. 79–89.
- Rutkowska E., *Wsparcie jako element rehabilitacji kompleksowej osób z niepełnosprawnością*, „Niepełnosprawność – zagadnienia, problemy, rozwiązania” 2012, nr 3, s. 39–52.
- Sakowicz-Boboryko A., *Spółeczna sieć wsparcia rodzin z dziećmi z wadą słuchu*, [w:] *Dziecko w zmieniającej się przestrzeni życia. Obrazy dzieciństwa*, red. J. Izdebska, J. Szymanowska, Białystok 2009, s. 401–412.
- Sęk H., Cieślak R., *Wsparcie społeczne, stres i zdrowie*, Warszawa 2011.
- Spencer L., Toblin B., Gantz B., *Growing up with a cochlear implant: education, vocation, and affiliation*, „Journal of Deaf Studies and Deaf Education” 2012, t. 17, nr 4, s. 483–498.
- Szczepankowski B., *Niestyszący – głusi – głuchoniemi. Wyrównywanie szans*, Warszawa 1999.
- Szczęsna A., *Elementy wsparcia społecznego nauczycieli w środowisku profesjonalnym*, [w:] *Wsparcie społeczne w rehabilitacji i resocjalizacji*, red. Z. Palak, Z. Bartkiewicz, Lublin 2004, s. 143–152.
- Teper-Solarz Z., *Głusi – na marginesie „Świata słyszących”*, „Uniwersyteckie Czasopismo Socjologiczne” 2016, nr 14, s. 37–45.
- Tomaszewski P., *Więzi emocjonalne dzieci głuchych z rodzicami słyszącymi i niesłyszącymi*, „Forum Psychologiczne” 1998, t. III, nr 1, s. 70–93.
- Trębicka-Postrzygacz B., *Dziecko niesłyszące w rodzinie*, „Audiofonologia” 1999, t. XIV, s. 93–101.
- Zamkowska A., *Wsparcie społeczne jako droga do zmniejszania dystansu społecznego pomiędzy osobami niepełnosprawnymi i pełnosprawnymi*, [w:] *Dystans społeczny wobec osób z niepełnosprawnością jako problem pedagogiki specjalnej*, red. M. Parchomiuk i B. Szałała, Lublin 2012, s. 241–257.